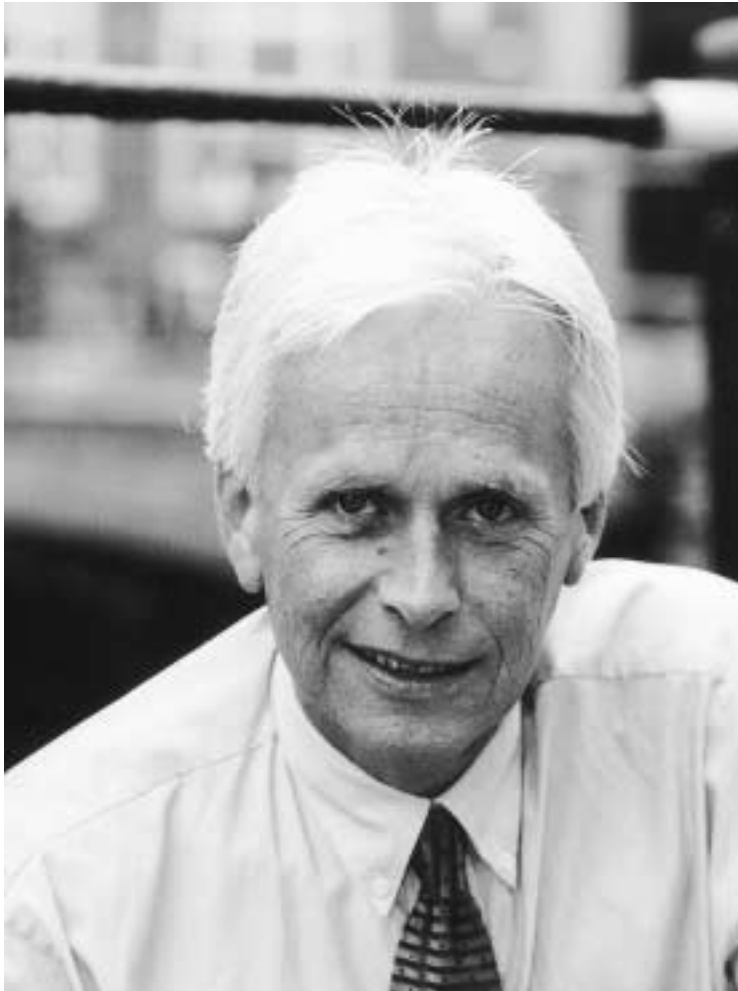

‘Ik ben nooit gevraagd’

Kopstukken

Theo van Loon hoeft niet lang na te denken over de vraag welk onderzoek hem altijd is bijgebleven.

“Dat was een klein onderzoekje van jaren geleden, waarin vooral werd nagegaan waarom mensen niet actief waren in het vrijwilligerswerk. Met stip op één stond de uitspraak: ‘ik ben nooit gevraagd’.

Blijkbaar stellen we die vraag niet rechtstreeks aan elkaar.”

Vrijwillige Inzet Onderzocht opent de serie Kopstukken met een interview met Theo van Loon. Sinds begin jaren tachtig in verschillende rollen actief op het terrein van het vrijwilligerswerk in en buiten Nederland. Van Loon kijkt terug naar thema’s uit het verleden en vooruit naar de thema’s van de toekomst. En natuurlijk naar de rol van onderzoek.

Interview door René Denis

Wat Theo van Loon vooral bezighoudt is het denken over het imago en de positie van vrijwilligers en het vrijwilligerswerk. Maatschappelijke, maar ook economische ontwikkelingen, blijken steeds weer van invloed te zijn op imago en positie. “Begin jaren tachtig waren er in Nederland zo’n dertig vrijwilligerscentrales, bestond er nauwelijks landelijke ondersteuning en werd vrijwilligerswerk vooral geassocieerd met vrouwen van boven de veertig met parelkettingen. Ik vond dat er verandering in dat imago moest komen. In die jaren zijn we begonnen met de opbouw van een landelijke ondersteuningsstructuur. Vooral ook om nieuwe en andere groepen vrijwilligers te bereiken. De jeugd, bijvoorbeeld”. Een andere belangrijke ontwikkeling in de jaren tachtig was de hoge werkloos-

heid, die tot een enorme toestroom van vrijwilligers heeft geleid. Van Loon: “Het vrijwilligerswerk groeide als kool. In die jaren stonden vrijwilligerswerk en betaald werk vaak op gespannen voet met elkaar. Er speelden vragen als: Is vrijwilligerswerk een instrument om mensen terug te brengen naar de arbeidsmarkt? Verdringen vrijwilligers werknemers van betaalde arbeidsplaatsen? De overheid kwam zelfs met een wetsontwerp waarin precies werd vastgelegd wat uitkeringsgerechtigden wel en niet mochten doen. Die discussie was goed, maar die wet schoot veel te ver door. Die is er uiteindelijk ook nooit gekomen. Ik zie nu dat er vanuit de overheid veel meer begrip is voor mensen die vrijwilligerswerk willen doen.”

Thema's voor de toekomst

Theo van Loon ziet twee belangrijke thema's voor de positie van het vrijwilligerswerk in de komende jaren. Het eerste thema is Vrijwilligerswerk en onderwijs en het tweede thema Vrijwilligerswerk en bedrijfsleven.

“We moeten meer nadenken over de vraag hoe je burgers kunt motiveren om actief te worden in het vrijwilligerswerk. Het onderwijs kan daarin een belangrijke rol spelen. Scholieren en studenten zouden bijvoorbeeld in de rol van vrijwilliger stages kunnen doen bij maatschappelijke organisaties en daar studiepunten mee verdienen. Dat is trouwens ook meer bespreekbaar geworden: dat vrijwilligerswerk ook iets mag opleveren. Dat er incentives tegenover mogen staan. Mensen kijken kritischer naar ‘wat krijg ik daarvoor terug, wat schiet ik daarmee op?’ Bijvoorbeeld in de zin van studiepunten, of sociale contacten of persoonlijke ontwikkeling. Dat is dus wat anders dan een salaris.”

Het tweede thema is de relatie tussen bedrijfsleven en vrijwilligerswerk. Van Loon: “Het is goed voor het imago van bedrijven als zij hun maatschappelijke betrokkenheid kunnen tonen. Bedrijven die zich niet goed kunnen onderscheiden van hun concurrenten op product; prijs of kwaliteit kunnen dat wel op het terrein van maatschappelijke betrokkenheid. Bijvoorbeeld door hun medewerkers voor een aantal uren de mogelijkheid bieden om vrijwilligerswerk te doen. Bedrijven en multinationals kunnen zo laten zien wat zij écht voor de maatschappij betekenen. Natuurlijk is het geen core-business voor deze bedrijven, maar we moeten blijven proberen om het bedrijfsleven hier gevoelig voor te maken.”

Vrijwilligerswerk en onderzoek

“We kunnen in Nederland niet eens het aantal vrijwilligers tellen”, roept een sceptische Van Loon. Hij is ook van mening dat het onderzoek in Nederland te weinig oplevert en niet gelijk oploopt met de thema's die hij voor de toekomst ziet. “Andere Angelsaksische landen hebben vaak een veel langere onderzoekstraditie. In Nederland hebben we natuurlijk de periodieke tijdsbestedingsonderzoeken van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Daaruit blijkt steeds weer dat we in Nederland veel aan vrijwilligerswerk blijven doen. Maar in de praktijk wordt dat anders beleefd. Er is vaak gedoe over vrijwilligerswerk. Uit het onder-

zoek blijkt echter dat er geen terugloop is maar een grotere doorloop. Het wordt voor organisaties steeds lastiger om vrijwilligers met eigen wensen en drukke agenda's in te roosteren. Dat was twintig jaar geleden niet het geval. De meeste vrouwen waren thuis en de kinderen zaten op één sportclub. Dat is tegenwoordig iets anders. Maar vrijwilligers zijn niet lastiger geworden, wel kritischer.”

Als Theo van Loon morgen drie miljoen euro zou krijgen om te besteden aan onderzoek rond vrijwilligerswerk, zou hij dat willen besteden aan twee onderwerpen. Op de eerste plaats wil hij meer onderzoek doen naar de groep 55-plussers en op de tweede plaats naar de relatie tussen jeugd, onderwijs en vrijwilligerswerk.

‘Ik ben erg nieuwsgierig naar de ideeën en verwachtingen van de groep mensen die dadelijk tot de categorie van 55-plus gaat behoren. Hoe kijkt deze sterk groeiende groep mensen, met een goede opleiding, een ruime werkervaring en in redelijke welvaart aan tegen hun derde levensfase en de invulling daarvan. Speelt maatschappelijke betrokkenheid voor hen een rol? En wat betekent dit voor het vrijwilligerswerk? Ik zou daar graag goed onderzoek naar laten doen, want deze ontwikkeling is van cruciaal belang voor het toekomstige vrijwilligerswerk in vergrijzend Nederland.”

Van Loon vraagt zich af of je in het onderwijs verplicht moet stellen dat je maatschappelijk actief moet zijn om je diploma te kunnen halen. “In Amerika is dat op veel plaatsen al gebruikelijk. De idee daarachter is dat je jongeren kennis moet laten maken met maatschappelijke organisaties en vrijwilligerswerk. Die jongeren komen daar vaak met een positief gevoel uit wat zich later vertaalt in een positievere houding naar dit soort werk. Naar dit mechanisme is in Amerika wel onderzoek gedaan, maar die resultaten kunnen we niet zonder meer vertalen naar de Nederlandse cultuur. In Nederland geloven we dat het ook zo werkt, maar klopt deze redenering ook echt? Het zou goed zijn als we daar eens onderzoek naar doen.”

Resultaten van onderzoek

Voor wie zijn de resultaten van die onderzoeken interessant? “Voor veel partijen”, is de mening van Theo van Loon. “Voor overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven. En met name voor de gemeen-

ten. Daar zitten ambtenaren die geacht worden na te denken over de rol en organisatie van het vrijwilligerswerk in hun gemeente. Maar ik zie daar een groot gebrek aan ideeën. En dan komt weer voor de zoveelste keer het idee van de vacaturebank bovendrijven. Lekker concreet, maar wat levert dat eigenlijk op? Die zak geld die gemeenten hebben gekregen via de Tijdelijke Stimuleringsregeling Vrijwilligerswerk is dadelijk op en wie zorgt dan voor de continuïteit binnen de gemeenten? Regeling weg, geld weg. Wat jammer dat er geen gebruik is gemaakt van de kennis en ervaring binnen de Nederlandse infrastructuur op het terrein van vrijwilligerswerk”.

‘Ik ben nooit gevraagd’

Het onderzoek dat Theo van Loon het meest is bijgebleven is een klein onderzoekje van jaren geleden naar de redenen waarom mensen niet actief waren in het vrijwilligerswerk. Verreweg de belangrijkste reden die door mensen genoemd werd was: ‘ik ben nooit gevraagd’.

Theo van Loon vraagt zich af hoe dat komt. “Vroeger kwamen mensen elkaar meer vanzelfsprekend tegen: in de kerk, in de buurtwinkel, in het café om de hoek. Dat zijn ook de momenten waarop mensen elkaar ontmoeten en aanspreken. Die vanzelfsprekende ontmoetingen komen tegenwoordig niet meer zo vaak voor. Alles is veel meer privé geworden, je vraagt iemand niet zomaar om iets als vrijwilliger te doen. Maar ik weet zeker dat als we dat doen, veel mensen ‘ja’ zullen zeggen tegen vrijwilligerswerk.”

Noot

Drs. René Denis werkt bij het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn/NIZW als hoofd van de afdeling Informele Zorg. Hij is adjunct-hoofdredacteur van *Denkbeeld*, tijdschrift voor psychogeriatric. In het recente verleden werkte hij als senioronderzoeker/adviseur bij Prismant, een bureau voor advies, onderzoek en informatie in de zorg.